Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér MALBA 4

DIPLOMOVÁ PRÁCE

HLUCHÝ OBLOUK
DEAF ARC

Vypracovala: Žofie Kumštová
Vedoucí diplomové práce: MgA. Petr Dub Ph.D., MgA. Marek Meduna Ph.D.
Oponentka diplomové práce: Habima Fuchs

Akademický rok 2022/2023

Poděkování

Děkuji vedoucím své diplomové práce
MgA. Petru Dubovi Ph.D.
a MgA. Marku Medunovi Ph.D.,
své oponentce Habimě Fuchs
a své konzultantce, doc. PhDr. Pavlíně Morganové Ph.D.

V neposlední řadě pak také děkuji svým spolužákům, se kterými jsme trávili dlouhé hodiny hovory nejen o umění, a vzájemně si umožňovali posouvat se ve svém, nejen uměleckém, smýšlení.
Také ze srdce děkuji své rodině, která mě celou dobu studia podporovala a pomáhala mi.

V úvodu obhajoby bych přiblížila podstatu své diplomové práce.

Intuitivně přemýšlím o pomíjivosti života, o smrti a postupném úbytku sil. Pomíjivost a konečnost se týká každého živého organismu bez výjimky, a jde o zcela přirozený proces, ať už rychlejší nebo pomalejší, s různou škálou doprovodných jevů. Je samozřejmě znepokojivá, ale připuštění si této nutnosti, tedy konce, vede k přijetí faktu.

Ten dojem, pocit, který bych popsala jako tíživý klid, naopak člověka z toho stresu vytrhává. Tento pocit je mi něčím velmi blízký.

Zcela určitě nejde o navození nějakého euforického a optimistického a rozzářeného stavu, vůbec to ale nespojuji s temnotou nebo smrtí, nýbrž s tím zmíněným uvědoměním si nejen vlastní pomíjivosti.

Tímto pokusem jsem se snažila přiblížit stopu, která ve mně zůstala a roky krystalizuje a mění se. V mých obrazech se objevují figury, které nesou tu fyzickou zátěž, úbytek sil i indispozici, kterou samy ničím nezapříčinily, ale přesto se s ní musejí vyrovnávat. To mi umožňuje jim vetknout tíživý osud, ale zároveň jeho groteskní zobrazení.

Název diplomové práce vyvstal z tématu, se kterým jsem si pohrávala a zprvu jej chtěla realizovat fyzicky, se všemi předpokládanými vlastnostmi. Původně jsem přemýšlela, jak vytvořit objekt z betonu. Krom toho, že by sloužil jako podklad k malířskému pojednání, byl by zároveň silným prvkem i svou monumentálností a akustickou funkcí.

Chtěla jsem zpracovat silný zážitek a dojem, který jsem měla možnost opakovaně zakusit. Jedná se o návštěvy Ringhofferovy hrobky u obce Kamenice v Praze – západ.[1] Nadzemní část hrobky je koncipována a postavena jako monumentální oblouk, v němž se vlivem akustiky odráží zvuk. Tento zvukový vjem snad nelze popsat jiným slovem než jako „divný“. Ve mně vyvolává pocit ocitnutí se v „jiné realitě“. Z tohoto dojmu vznikl i název „Hluchý oblouk“, který tedy bezpochyby existuje fyzicky, ale já jej poněkud posouvám do roviny metafory. V průběhu práce se tedy tento už tak těžko popsatelný fyzikální jev přeměnil v metaforu a zpracování v obraze, v určitý básnický popis.

Celá hrobka odkazuje k určité pomíjivosti, a možná zároveň i věčnosti – z mého subjektivního pohledu také zvláštnímu klidu a nihilismu.

[1] Byla vybudována v letech 1887–1892 architektem Jiřím Stibralem. Areál hrobky je ohrazený zdí s kovanou bránou. Vlastní nadzemní část hrobky je koncipována jako monumentální půlkruhová žulová zeď s lavicí a schodištěm, uprostřed s bronzovým ukřižovaným Kristem od Josefa Václava Myslbeka. Tato socha je umístěna na hlavní budově AVU v přízemí v chodbě ve směru k rektorátu. Zasazená do prostoru hrobky ale myslím dostává více prostoru k vyznění a koresponduje s architektonickým a akustickým pojetím hrobky. Všechny tyto aspekty, k nimž ještě výrazně přispívá zasazení do prostředí palouku v lese, tvoří (alespoň pro mě) velmi zvláštní a těžko uchopitelný prostor.

Z původní myšlenky – betonového oblouku – se postupně v průběhu práce vyvinuly oblouky dřevěné, jež fungují jako samonosné blind rámy a je v nich upevněno malířské plátno. Jsou tak lehké a mají vlastnosti jako „klasické napnuté malířské plátno“. Jsou ale prohnuté a v sestavě tak vytvářejí požadovaný rádius. Umožňují také proměnlivost celé instalace.

Vzhledem k tomu, že se jedná o soubor obrazů, které mohou existovat samostatně, protože se sice doplňují, ale nejsou na sobě závislé, mohou být v oblouku instalovány v různých kombinacích. Jednotlivá pole je možné pro každou instalaci umístit jinde a celkové působení vzniklého prostoru se tak mění.

Akustickou funkci nakonec zcela nahradila zmíněná metafora a práce s dojmem a působením na diváka.

Důležitá je pro mne také částečná nemožnost reprodukce prostřednictvím fotografie nebo videa. Zásadní roli v celé prezentaci a instalaci obrazů hraje dojem, který je přítomen pouze v přítomném střetnutí objektu i diváka, a tak je velká část této komunikace nezachytitelná.

Prostřednictvím obrazů se dostávám do jiné existenciální roviny, kde neplatí žádné souvislosti a pravidla. Mizí i kontinuálnost.

Tento akt není vždy pochopitelný a uchopitelný ani pro mne, ale v takové situaci snaha o racionální uvažování nad okolnostmi nemá pointu.

Formálně využívám mnou již dříve aplikované malířské postupy.

Poprvé za dobu studia se v obrazech objevují figurální kompozice a nereálná fauna i flóra. Figury se vyznačují výraznou stylizací. Společně se stylem malby vytvářejí zasazením do nereálné krajiny určitou groteskní scénu. U figur se projevuje moje osobní zkušenost s autoimunitním onemocněním a s ním souvisejícím omezením.

Pocity nedostatečnosti se v některých ohledech projevují ve znázornění figur, které jsou často poznamenané určitým defektem, roztékají se, ztrácejí končetiny, utíkají, a přitom utéci nemohou. Zároveň se vyznačují jistou rezignovaností. Nemohou na některé situace reagovat tak, jako by to zvládly bez omezení. Samy se ocitají vprostřed hluchého oblouku, ze kterého nevede cesta.

Vrátím-li se k původnímu vlivu oblouku zmíněného pomníku, je to například právě nihilismus a nezvratnost situace, ve které se postavy nacházejí.

Signifikantní je také neuzavřenost oblouku.

Barevnost je už delší dobu silně ovlivněna cestami po severu Brazílie, kterou opakovaně navštěvuji. Mimo jiné světelné podmínky a celková pestrost prostředí změnily moje dřívější vnímání barev. Přestala jsem se striktně držet tlumené škály barev. Naopak i v potemnělých scénách využívám sytost a vyznění odstínů.

Prostřednictvím barevnosti jsem došla i k tomu, že mě oslovuje stylizovanost ovlivněná naivismem a „pohádkářstvím“, které i vážným tématům přes těžkost a znepokojivost dodávají určitého odlehčení.
Pro mne je výsledkem právě jistá grotesknost a absurdita v obrazech.

Celek je vytvořen ze dvaceti pláten – výřezů z válcové plochy, tvořících jednotlivé oblouky. Každé z pláten má rozměr 105 x 124 cm a je napnuto na rámu, jehož podstava i horní část jsou vyříznuty z borové překližky. Sloupky jsou s překližkou spojeny na kolíky, celá konstrukce je na rubové straně vyztužena kováním a jednotlivá pole jsou pak spojena vruty. To celému spojení konstrukcí zajišťuje pevnost.

Výjevy pak netvoří jednu souvislou scénu, ale jde o jednotlivá obrazová pole, která společně utváří kompaktní celek. Je možné sestavovat je k sobě a na sebe, čímž vytvářejí poutavý prostor. Vzhledem k jednotnosti rozměrů jednotlivých polí je lze sestavovat tak, že se celkové vyznění kompozice mění.

Obrazy nezachytávají žádnou dějovost, ale spíše určitý výsek v čase. Jsou specifickým způsobem strnulé a bez narace. Prostřednictvím zastaveného děje ale divák může domýšlet a rozvíjet vlastní interpretace.

Prvek *hluchého oblouku* však zůstává zachován. Stejně tak je zachována „mimočasovost“ a chybějící příběh – ten neexistuje. Přitom ale může divák prostor obrazu kdykoliv opustit.

Když k obrazům divák přistoupí, může si buď udržovat odstup a vidět obraz z větší vzdálenosti, tedy jako obraz, nebo přistoupit blíže a vlivem zakřivení plátna se ocitnout ve vytvořeném prostoru. Přitom ale může divák prostředí obrazu kdykoliv opustit.

Důležitý je pro mne právě tento moment, protože je zcela nepřenosný a nezachytitelný.

Výjevy jsou i přes svou strnulost – a možná právě pro ni – znepokojivé a dráždivé.

Nesnažím se divákovi zprostředkovat racionální a ucelené vysvětlení toho, co vidí, ale nekončící podivnost pocitů, které toto přináší. Intuitivně se snažím vyvarovat se příliš osobního přístupu a popisnosti, ale zároveň chci divákovi předestřít autenticitu prožitku.

Silně mě ovlivnily, kromě osobních zkušeností a zážitků, také vizuální podněty. Mezi ty řadím silné zážitky z cest po Brazílii. Ty mi totiž poskytly a otevřely mnou dosud nepoznané krajiny a přírodu, setkávání s různými druhy zvířat a v neposlední řadě osobní zkušenost s místními lidmi, životním stylem i koloritem, který je v mých očích od toho evropského výrazně odlišný. Nepouštím se tím ale do jakéhokoliv hodnocení a ani se nesnažím si ho ve svém výstupu apropriovat. Silně mě ovlivnila taky místní světelnost a barevnost, protože jejich vlivem je vše v místě jaksi výraznější, sytější a intenzívnější.

Dalším vlivem pro mne určitě četba. Za nutné považuji zmínit knihy legend, mýtů, bájí a pohádek z různých koutů světa. Uvědomuji si, že pojmenování těchto zdrojů může svádět k myšlenkám o jisté infantilitě. Já v nich však hledám zmíněnou metaforičnost a snahu zjednodušovat a detabuizovat určitá témata, protože právě tyto literární formy podávají většinu obsahu přístupným způsobem.

V neposlední řadě mne dlouhodobě výrazně formuje hudba. Ta dokáže hodně ovlivnit moje nálady a tok myšlenek, což je pro mne při malbě hodně důležité a zároveň manipulovatelné.

Těžkost reflektování zpracovaného tématu tkví v tom, že jde o snahu uchopit a popsat nekončící proces, který se ale paradoxně nikam nevyvíjí. Text doplňující obrazy v cyklu diplomové práce je tedy ze své podstaty stále otevřený a nenabízí závěr ani definitivní řešení. Pouze subjektivně ohledává vyvstalá témata snaží se zprostředkovat přístup k nim.

V Praze 15. V. 2023 Žofie Kumštová

Použitá literatura

PETŘÍČEK, Miroslav. *Myšlení obrazem: průvodce současným filosofickým myšlením pro středně nepokročilé*. Praha: Herrmann, 2009. ISBN 978-80-87054-18-5.

BAŽOV, Pavel Petrovič. *Kamenný kvítek*. Praha: Práce, 1946.

O vlčí nevěstě: kazašské lidové pohádky. Přeložil Michaela TVRDÍKOVÁ, ilustroval Helena RYŠAVÁ. Praha: Albatros, 1985. Z pohádky do pohádky (Albatros).

O mocném Džangarovi, Kalmycký epos

CIBULA, Václav. *Francouzské pohádky*. Ilustroval Vlasta BARÁNKOVÁ. Praha: Albatros, 1991. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-00327-9.

DONATO, Hernâni. *Déšť a jaguár: pohádky brazilských indiánů*. Ilustroval Kateřina KABEŠOVÁ. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-844-2.

DARWIN, Charles. *Darwinův Původ druhů v ilustracích*. Praha: Panorama, 1989. Knihy o přírodě (Panorama). ISBN 80-7038-023-3.

KOMÁREK, Stanislav a Ivan BOHÁČEK. Lidská přirozenost: od Charlese Darwina po Irenea Eibl-Eibesfeldta.

Praha: Vesmír, 1998. Medusa (Vesmír). ISBN 80-85977-13-3.

KOMÁREK, Stanislav. *Města a městečka: memoáry*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2970-6.

KOMÁREK, Stanislav. *Darwin, Wilson, Portmann, Lorenz - obraz člověka v dílech biologů*. Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3247-8.

TICHÁ, Jana a John PAWSON. *Architektura: tělo nebo obraz?: texty o moderní a současné architektuře III*. Praha: Zlatý řez, 2009. ISBN 978-80-903826-1-9.

WILLMANN, Rainer a Albertus SEBA. *Cabinet of Natural Curiosities*. 2011 TASCHEN GmbH. London: TASCHEN, 2011. ISBN 978-3-8365-6906-4.

KOMÁREK, Stanislav. *Eseje o lidských duších a společnosti*. Praha: Argo, 2011. ISBN 978-80-257-0343-4.

KOMÁREK, Stanislav. *Mimikry a příbuzné jevy: dějiny poznávání a výkladu vnějšího vzhledu živých organismů*. Vydání 3., v Academii 1., rozšířené a upravené. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2595-1.

KOMÁREK, Stanislav. *Cestovní eseje z let 1991-2008*. Praha: Academia, 2018. ISBN 978-80-200-2843-3.